

PREGUNTES I RESPOSTES SOBRE LA PRÀCTICA ESPORTIVA JUVENIL

Xavier Antunez Jarque †,
Col.laborador d'investigació del
Departament de Ciències Socials ,
INEF-Barcelona.

Xavier Antúnez Jarque va morir en un accident el dia 2 de gener de 1990 al Camerun; faltaven dos dies perquè complís 33 anys. Durant el curs 1988-1989 fou col.laborador d'investigació del Departament de Ciències Socials de l'INEFC, centre de Barcelona.

A l'edat de 11 anys va entrar al seminari menor de la Conreria, d'on va sortir quan en tenia 16. Durant quinze anys va formar part de la Casa de Santiago, residint al Monestir de la Murtra a Badalona, on ara és enterrat. Des de 1986 residia en vivenda pròpia. Aquest itinerari va anar sempre acompanyat pel desenvolupament d'un treball humanitari entès en el sentit més ampli, doncs abastava des de l'acollida dels que no sabien on anar fins a l'organització de grups d'esplai o el recolzament als països del Tercer Món.

El seu món professional fou el de l'Educació Física. Va treballar sempre en l'ensenyament i el seu últim lloc de treball fou l'Institut Sant Andreu. Ben abans d'acabar la carrera -que va iniciar tardanament a l'INEFC de Barcelona- va participar activament en les mobilitzacions destinades a obtenir el reconeixement laboral i social de la seva professió.

L'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya vol retre homenatge a la seva memòria reproduint l'article que va escriure, durant la seva col.laboració amb aquest organisme, pel número 18 de la revista Entre jóvenes, dedicat a Esport i Joventut.

Introducció

Al llarg del present article donaré respostes a les preguntes que m'he anat plantejant amb la finalitat d'aclarir la relació existent entre els joves/les joves i l'esport. Aquesta anàlisi es realitza en forma d'"itinerari"; és a dir, el procés seguit pel jove/la jove, des que s'inicia en l'esport fins que

s'incorpora a la vida adulta. En tots els casos es podrà observar com l'activitat esportiva no és un fet aïllat de les altres circumstàncies que envolten la vida dels joves/les joves; ans al contrari, els itineraris esportius tenen relació amb llur dificultat per trobar treball, els seus gustos, les seves maneres de divertiment..., en definitiva, de tot el seu procés de "socialització".

Com s'inicien els joves a l'esport?

La iniciació a l'esport varia en els joves depenent de l'edat en què aquesta es doni.

Si el jove s'inicia d'infant, (abans dels 10 anys), tindrà gran influència de la família. És a dir, si els pares i/o els germans practiquen, serà difícil

que ell no ho faci; per tant, la tradició familiar és molt important. Per un altre costat, a aquestes edats és molt important la concepció mítica que es té de l'esport (qui no ha somiat ser un Gullit, Epi o Carl Lewis?).

L'escola també juga un paper determinant en els inicis. Els companys, adequades instal·lacions, els tècnics, etc., seran elements a valorar en un primer moment; així com el tipus d'esport que s'hi realitzi, normalment futbol, bàsquet, handbol... No oblidem que a l'escola el nen hi està llargs períodes de temps, i segurament l'activitat més desitjada sigui l'esport físic, sobretot les activitats esportives i els jocs.

Contràriament, si la iniciació es dona en edats molts tardanes, en què el jove o la jove han adquirit ja una major autonomia, les influències que puguin exercir l'escola i la família són menors, i la iniciació es realitzarà en base a les activitats més acordes amb els seus interessos, és a dir, activitats esportives "alternatives" (a les tradicionals) i bàsicament d'oci, o relacionades amb el grup d'amics.

Quina és l'evolució esportiva del jove?

Si observem el procés de la vida esportiva dels joves, podem diferenciar clarament tres grans moments: aprenentatge, competició i oci. En major o menor grau tots els joves passen per aquestes tres etapes; etapes que no es contraposen, sinó que cada una ens porta conseqüentment a la següent.

A) Aprenentatge. És la primera de les etapes, i es dona aproximadament cap als 10 anys. Recordem la influència que hi exerceixen la família i l'escola, així com la pròpia concepció mítica del nen. En aquesta etapa predominen els objectius educatius i d'aprenentatge. Es tracta d'educar el nen/nena, perquè el dia de demà pugui arribar a ser com aquest o aquell altre esportista. Els esports que més es practiquen són els de tipus individual, com atletisme, natació, gimnàstica...

B) Competició. Aquesta etapa es dona sobretot entre els 15 i 18 anys. Hi predomina el rendiment i la competició, el repte i el triomf adquireixen gran

importància. Els esports predominants són: futbol, bàsquet, handbol...

C) Oci. Fonamentalment apareix a partir dels 19 anys, degut a la maduració personal. El jove/la jove gaudeix d'una major autonomia i s'anirà distanciant de les pràctiques que va realitzar a les etapes anteriors (esports més tradicionals), en l'intent de trobar noves alternatives amb les quals s'identifiqui més i es senti satisfet. En aquesta edat es pot donar, doncs, un trencament amb les pràctiques anteriors¹.

Quines són les activitats que més practiquen?

Les activitats més practicades són sobretot les de tipus individual, com l'atletisme, natació, gimnàstica... En segon lloc es situen els esports col·lectius, futbol, bàsquet... I en últim lloc, esports on el factor predominant és l'oci; són esports practicats a l'aire lliure, esports "alternatius" als anteriors i de risc.

Els esports individuals es donen a les primeres etapes, a la d'aprenentatge. A través d'ells s'accedeix a l'esport. L'objectiu és l'aprenentatge d'una tècnica. Els esports competitius són practicats pels joves/les joves de 14 a 15 anys. L'objectiu és l'aprenentatge d'una tècnica. Els esports competitius són practicats pels joves/les joves de 14 a 15 anys. A l'objectiu de la tècnica individual se li afegeix la tàctica. La tàctica permet abordar problemes de disposició espacial, marcatges, sistemes de defensa i/o atac... És per això que es dona en edats més avançades, quan la maduresa del jove pot donar resposta als problemes que es plantegen. Els esports col·lectius es practiquen fonamentalment a les escoles. Això és degut a la dificultat d'espais i material, així com altres factors (molts pares exigeixen que es realitzin esports competitius), que fan optar per aquest esports.

Són, doncs, esports de competició i amb una forta tradició.

Les activitats de lleure, d'"alternativa", es basen en l'aventura, en el repte, en el contacte amb la natura, en l'"activitat realitzada amb", no "en contra de".

Un tema a part és l'E.F. En general no està massa ben vista. Són pocs els joves que guarden bons records. Això és com a conseqüència de la identificació d'E.F. amb l'escola. Per a molts joves l'escola no és un bon record, per això l'E.F. tampoc no ho serà².

Hi ha tendència a associar-se?

En principi, sembla que l'associament és quelcom sense el que no es pot donar la pràctica esportiva. Però la quantiosa i múltiple oferta esportiva que institucions i agències de viatge realitzen (cicloturisme, rutes, colònies esportives, cursos d'esquí...) fa que no sempre sigui necessari per a practicar un esport estar associat.

Els que més s'associen són aquells que practiquen assíduament, existint relació entre els tipus d'esport i els tipus d'associació. Així, trobem dos grans principals maneres d'associar-se, la funcional i la relacional. A la primera predominen els objectius d'alt rendiment; l'eix de socialització és l'esport; és a dir, el jove s'associa, fa esport, però sobretot cerca trobar-se amb algú i compartir unes hores. Alguns esports individuals han arribat a ser molt significatius entre els membres d'un mateix club, arribant aquest a agafar el nom d'aquest esport, com per exemple C.N. Barcelona, club de Polo, club de tennis Barcelona... En aquests, la gent té els mateixos codis i escales de valors, essent més aviat clubs entesos com a llocs de relació.

Quines són les principals ajudes i dificultats amb què es troben?

Al llarg de tota la seva vida de pràctica esportiva, el jove/la jove es trobarà en situacions delicades per continuar practicant, canviar o abandonar. En aquests moments les ajudes i les dificultats poder fer que la balança s'inclinï cap a una o altra alternativa.

Així, entre les ajudes que els joves/les joves més citen hi ha les que es relacionen amb els tècnics i amics. Els primers són els que transmeten al

jove tot el que l'esport comporta (esforç, tècnica, èxit, companyonia...). El tècnic podrà ésser ajuda sols si les circumstàncies que envolten el jove són positives per a la continuïtat de la pràctica, és a dir, si el jove té hàbits esportius, si ho té com a costum, si posseeix una forta vivència esportiva. Els amics també són indispensables per a la continuïtat en l'esport.

Quant a les dificultats, els joves/les joves les situen en ells/elles mateixos/mateixes. Això es deu a la dificultat en la superació constant. No tots es veuen capacitats per seguir física i psicològicament dins l'esport competitiu.

Hi ha continuïtat en la pràctica?

És difícil contestar aquesta qüestió. Vegem quines són les alternatives que es presenten al jove.

Pot arribar un moment en què es planteja abandonar la pràctica. Alguns ho fan, i moltes vegades és degut a la falta de recolzament i reconeixement com a esportistes. Moltes vegades els tècnics, institucions i federacions, no reconeixen que un jove ha arribat a unes fites, a aconseguir un cert "prestigi". Se li demana cada vegada més, sense valorar allò que ja ha aconseguit. No se li demana que guanyi, sinó que "guanyi sempre", per estar sempre dalt. Davant aquesta situació molts desisteixen i abandonen.

D'altres, en canvi, deixen de practicar aquest esport, però no abandonen la pràctica. Canvien a unes altres activitats en què es senten més a gust i on es fixin les seves pròpies fites.

Per últim, hi ha un tercer grup que no abandona la pràctica esportiva en què estan immersos; és a dir, continuen. Aquesta continuïtat va lligada al reconeixement com a esportista, com a subjecte que ha aconseguit allò que s'havia proposat, i que també així li ha estat reconegut pels tècnics, institucions i federacions.

Practiquen igual els joves que les joves?

Si ens atenem als estudis realitzats³ i observem qualsevol associació espor-

tiva, federació o club, podem constatar que la pràctica dels joves és superior (quasi el doble) a la de les joves. Aquesta diferència en relació al sexe es deu a diferents factors. N'enumerarem tan sols uns quants, doncs no és l'objecte d'aquest article ser exhaustiu.

A) Hi ha una clara diferència entre la vivència, actitud i preferència esportiva de la dona i l'home. Mentre que les dones prefereixen esports individuals i no competitius, com la dansa i la gim-jazz o el ioga, l'home els prefereix col·lectius i de combat, com el futbol, bàsquet i judo.

B) Referent a la manera d'associació per a la pràctica, les dones prefereixen un tipus d'associació relacional

(integració del subjecte a la vida associativa), cerquen fonamentalment les activitats físiques pel component relacional. Al contrari, els homes s'associen de manera funcional, amb la finalitat de realitzar un esport o una activitat física.

C) El tercer element és la diferència existent en el procés de socialització de l'home i de la dona.

Els rols transmesos des de l'escola, així com els papers diferenciats que exerceixen a la societat, fan que les pautes de comportament siguin diferents. Aquests patrons de comportament també es donen en l'esport. L'escola, com a un dels protagonistes del procés de socialització, fomenta un tipus d'esport d'equip i de lluita, amb què elles no s'identifiquen, degut al seu marcat caràcter masculí.

Hi ha diferència d'oportunitats segons el nivell socio-econòmic o d'instrucció?

Hem de tenir en compte que, si bé són dos factors diferents, a vegades l'un comporta l'altre, és a dir, a més nivell socio-econòmic hi ha més facilitat per accedir a un alt nivell d'instrucció.

Tenir un alt nivell socio-econòmic afavoreix la iniciació, així com un tipus de pràctica difícilment assequible a nivells més baixos, com l'equitació, el windsurfing, la vela... No obstant, la pràctica esportiva en general està bastant estesa degut als esforços de les institucions i administracions. Contràriament, s'ha observat que les tres grans etapes esportives d'un jove/una jove de nivell alt són més completes i variades.

Però el factor més decisiu en la pràctica esportiva no ve donat pel nivell socio-econòmic, sinó pel cultural (instrucció). S'ha constatat que les característiques més importants de la pràctica (freqüència, nivell i vivència de la pràctica) són molt altes en persones amb un elevat nivell d'estudis. Això es deu a la gran capacitat que tenen en la captació dels codis que comporta l'esport i la seva facilitat per incorporar-los al seu "modus vivendi" (estètica, salut, relació...).

Què representa l'esport en la vivència del jove?

L'esport pel jove és una activitat amb què es troba bé, amb la qual s'identifica i que el satisfà. Segurament es diferencia molt de qualsevol altra activitat que realitza (estudis, treball, etc.). Aquest inclou un llenguatge entenedor per a tothom, amb el qual el jove s'expressa de manera global. Per ell, l'esport no és res estrany, que ve de fora, sinó que és una activitat que viu intensament: quan juga és ell qui juga, quan guanya o perd és ell qui guanya o perd. Aquesta vivència de l'esport l'omple totalment, la viu de manera apassionada. Potser, aquest sigui l'element més important a tenir en compte a l'hora de preguntar-nos què és el que impulsa al jove/la jove a fer esport.

Pot l'esport generar treball?

Molts joves que durant un llarg període de la seva vida han estat practicant en algun club, al final de seu procés, sense abandonar-ne la pràctica, realitzen funcions de monitor, sobretot amb els associats més joves, iniciats i acompanyant-los en les primeres passes de la seva vida esportiva.

Així veiem com molts joves dediquen unes hores a la setmana a guanyar-se alguns diners a través de l'esport.

Però no només es dona aquesta circumstància en entitats privades. Les administracions també afavoreixen que els joves treballin en aquest àmbit. Així, per exemple, moltes de les Escoles d'Iniciació Esportiva Municipals acullen joves de diferents modalitats esportives entre els seus monitors.

També altres administracions públiques contracten monitors per a les seves activitats, tant en l'àmbit del temps de lleure, com en activitats esportives ("estades esportives d'estiu").

D'altres, treballen en agències de viatges que organitzen activitats esportives "alternatives", com cursos d'esquí, de windsurfing, rutes de muntanya, iniciació a l'escalada...

Falta per veure fins a on abastarà el fenomen, i si aquests treballs inci-

pients podran transformar-se en situacions laborals estables. En qualsevol cas, sembla important analitzar més a fons el tema.

Quines recomanacions poden fer-se de manera general?

En general, es podria concloure fent referència al pla de "Esport i Joventut", promogut pel Consell Superior d'Esports i l'Institut de la Joventut. Aquest pla proposa:

- Un fort impuls de l'E.F. durant tot el procés d'instrucció, des de l'E.G.B. fins a la Universitat. Per això seria necessària una millor qualitat de les instal·lacions i un major nombre de tècnics.

- Augmentar, en general, la pràctica esportiva del jove. Això es donarà prioritàriament a través d'un més gran foment de l'associacionisme esportiu a tots els nivells (relacional i/o funcional, en esports competitiu i/o d'oci). Aquest foment de l'esport s'hauria de realitzar a través d'una bona campanya d'imatge esportiva, i una gran sensibilització del fenomen esportiu dels JJ.OO. de Barcelona i el que representa esportivament.

- Veure en l'esport un dels elements més beneficiosos per a la salut del jove en situació de marginació social.

- Per últim, fomentar l'esport com un ampli ventall d'oferta de treball per als joves/les joves.

Notes

(1) PUIG, M. i MASNOU, M., "Los itinerarios deportivos de la población juvenil; Revista de Estudios de Juventud. Juventud y Deporte, 32, desembre. 1988.

(2) CONTRERAS, A. i SÁNCHEZ, M., "E.F.: Necesidades e intereses de los alumnos de Bachillerato y COU", Revista de Estudios de Juventud. Juventud y Deporte, 32, desembre. 1988.

(3) GARCÍA FERRANDO, M. "Un modelo único: el deporte de alta competición", Apunts. Educació Física i Esports, 3, març 1986. Dossier: "Una relació conflictiva: Els joves i l'esport".

MASNOU FERRER, M., "Cómo viven el deporte los jóvenes en la ciudad de Barcelona", Apunts. Educació Física i Esports, 3, març 1986. Dossier: "Una relació conflictiva: Els joves i l'esport".

(4) PARÍS ROCHE, F., "Perspectivas del deporte para la juventud", Revista de Estudios de Juventud. Juventud y Deporte, 32, desembre 1988.